

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

ORGAAN DER VEREENIGING OOST EN WEST

OPGERICHT DOOR KOLONEL G.E.V.L. VAN ZUYLEN,
21 MAART 1900.

„HET KOLONIAAL BELANG IS EEN
ALGEMEEN NEDERLANDSCH BELANG”

Abonnementsprijs per jaar:
Vrij aan huis of franco per post binnenland, bij vooruitbetaling 1.50
Voor Oost-Indië en het Buitenland „ 4.—
Afzonderlijke nummers 0.05

Prijs der Advertentiën:
Per regel 0.15
Bij plaatsing van 500 regels „ 0.12 1/2
„ 1000 „ 0.10

MEDEDEELINGEN of INGEZONDEN STUKKEN moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie”, en gezonden aan de Presidente: 7a HEERENGRACHT, DEN HAAG.
Voor Administratie en Verandering van Woonplaats wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, 51 Verhulststraat.
Voor Advertentiën tot de Drukkerij „LUCTOR ET EMERGO”, AMALIA VAN SOLMSSTRAAT, Telefoon 4424, beiden DEN HAAG

Het hoofddoel der Vereeniging is:

Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indië onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.

Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f — 's jaars, (voor Indië en het buitenland minstens f 2.50).

Zij die f 5.— of meer contribueeren of een gift in één'schenken van f 100.—, zijn donateur(trice).

Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het Koloniaal Weekblad toegezonden.

Inhoud van dit nummer.

Mededeelingen. — Perskroniek. — Uit de O.-I. Mail. — Personalia. — West-Indië. — Wat de Inlander zegt. — Wat de Chinees vertelt. — Van Vreemde Koloniën. Oost- en West-Indisch Litteratuur overzicht. — Leeszaal. — Officiële Berichten. — Passagierslijst.

MEDEDEELINGEN.

Van het Dag. Bestuur der Vereeniging:

I. Ten kantore Heulstraat 17 zijn alsnog verkrijgbaar:

a. Een boekje over „Onze Oost, voor hen die er niet geweest zijn”, door J. H. en H. B.

Prijs 1 ex. à f 0.10.

Prijs 50 ex. à f 2.80, en voor departementen en leden der Maatschappij tot Nut van het Algemeen 50 ex. à f 2.20, plus f 0.25 frankeerkosten.

b. Onze Oost II. iets over den inlander en zijn zieleleven, door den heer T. J. Bezemer.

Prijs 1 ex. à f 0.05.

Prijs 50 ex. à f 2.—, en voor departementen en leden der Maatschappij tot Nut van het Algemeen 50 ex. à f 1.55, plus f 0.25 frankeerkosten.

c. Nederlandsch Staatsblad 1907 No. 71, bevattende het Besluit op de Indische Bestuursopleiding en de nadere aanvullingen en wijzigingen daarop. (Stbl. 1909 No. 312).

d. Het Jaarboekje der Vereeniging over het jaar 1908 à f 0.25.

e. De werkring van den Controleur op Java, door J. H. Eijken, à f 0.40.

Zoover de voorraad strekt, mede verkrijgbaar:

Oproepingen van het Ministerie van Koloniën voor plaatsing bij den Indischen dienst van:

1e. 14 doctoren in de rechtswetenschap in rechterlijke betrekkingen; 14 aspirant-ingenieurs bij den Waterstaat en de burg. openb. werken; 7 veeartsen bij den burgerlijken veeartsenijdienst. (Nederlandsche Staatscourant, 3 Juni 1909 No. 127).

2e. 20 studenten in de geneeskunde ter opleiding voor officier van gezondheid 2e kl. Ned.-Ind. leger. (Ned. Staatscour. 23 Juni 1909 No. 144).

3e. 1 leeraar bij middelbaar onderwijs tot het geven van onderwijs in de Engelsche taal- en letterkunde aan een hogere burgerschool met vijfjarigen cursus, die omstreeks 1 Juni 1910 te Batavia zal moeten zijn. (Ned. Staatscour. 4 September 1909 No. 206).

4e. opzichter bij den waterstaat en 's lands bur-

gerlijke openbare werken in Ned.-Indië met bepaling der voorwaarden, waaraan voldaan moet worden. (Ned. Staatscour. 5 November 1909 No. 259).

5e. 3 bouwkundige opzichters, voorloopig voor een tijdvak van 5 jaren. (Ned. Staatscour. 6 November 1909 No. 260).

6e. Onderwijzers der 3e kl. bij het openbaar Europeesch lager onderwijs, met vermelding der overtochtsvoorwaarden, bezoldigingen, verloven, pensioenen, enz. Verder eene kleine brochure: „Onderwijzers voor Indië. Een stem van een oud-Indisch-gast”, door K. J. Razelius, oud-schoonhoofd te Soerabaja, Arrond.-Schoolopz. te Haarlem.

Voor de opgave,

De Secretaris v/h. Informatiebureau,
J. L. VAN GENNEP.

II. Beleefde mededeeling, dat in den vervolge ter leestafel kennis genomen kan worden van den inhoud van het blad *De Planter*, orgaan der vak-vereeniging voor assistenten in Deli.

No. 7 van dat orgaan is thans ter lezing gelegd.

III. Kort verslag van het besprokene op de Buitengewone Hoofdbestuursvergadering, gehouden te 's-Gravenhage, op Zaterdag 27 November 1909, des namiddags ten 1 1/2 ure, in het gebouw „De Vereeniging”, Willemstraat:

Het doel dezer vergadering was om den leden van het Hoofdbestuur desgewenscht gelegenheid te geven vooraf kennis te nemen van enkele inlichtingen en gegevens ten aanzien van de onderwerpen, welke in den namiddag van dien dag op de Buitengewone Algemeene Vergadering ter tafel zouden worden gebracht.

Enkele toelichtingen ten opzichte van het Koloniaal Weekblad werden verstrekt en nadat nog eenige administratieve aangelegenheden werden besproken, sloot de voorzitter de vergadering.

IV. Concept-notulen der Buitengewone Algemeene Vergadering, gehouden te 's-Gravenhage op Zaterdag 27 November 1909, des namiddags ten 2 1/2 ure, in het gebouw „de Vereeniging”, Willemstraat aldaar.

Tegenwoordig zijn de heeren: C. R. Bakhuizen van den Brink, voorzitter; A. B. J. Prakken, ondervoorzitter; A. A. C. Harting, penningmeester; E. van Assen, secretaris.

En verder de leden van het Hoofdbestuur: Mevrouw M. Ten Bosch—Bosscher, 's-Hage; Mevrouw J. E. van Oeveren van Schaik, Utrecht; Th. Almerood, Amsterdam; T. Gerdes Oosterbeek, Apeldoorn; J. H. Calmeyer, Apeldoorn; L. A. H. Lamie, Arnhem; F. E. Luitjes, Nijmegen; Jhr. Mr. J. L. W. C. von Weyler, Rotterdam.

Van de leden van het Hoofdbestuur waren afwezig de heeren: Mr. H. Smeenge, Amsterdam; J. C. van Reyn, Breda; Prof. Mr. J. E. Heeres, Leiden; Th. J. A. van Zijl de Jong, Zutphen; beide laatsigenoemden met kennisgeving.

De afdeelingen waren vertegenwoordigd door de navolgende dames en heeren: Amsterdam, H. W. Praasterink; Apeldoorn, J. H. Calmeyer en T. Ger-

des Oosterbeek; Arnhem, L. A. H. Lamie; 's-Gravenhage, L. A. Martens en P. A. Schippert; Leiden, Mr. E. Rijke en P. E. Schotel; Nijmegen, F. E. Luitjes; Rotterdam, Jhr. Mr. J. L. W. C. von Weyler; Utrecht, Mevrouw J. E. van Oeveren van Schaik; Zutphen, A. Walland.

De afdeeling Breda had zich niet doen vertegenwoordigen.

De Voorzitter opent de Vergadering en roept den leden het welkom toe in deze stad, de plaats van belofte voor zoovelen, die de vruchten, geogst met hun verblijf en werken in en voor Indië, alhier komen genieten, en waar dus de grootste som van belangstelling kan worden verwacht voor het streven der Vereeniging, d.i. den band tusschen Nederland en de Overzeesche bezittingen te versterken.

Hij vestigt er de aandacht op, dat de concept-notulen van de vorige te Utrecht gehouden gewone jaarlijksche Algemeene Vergadering zijn opgenomen in het Koloniaal Weekblad No. 29 van dit jaar, en vraagt, of iemand daarop bemerkting heeft te maken of ten deze eenige inlichting verlangt.

Niemand het woord verzoekende, worden de notulen der vorige vergadering goedgekeurd.

Daarna wijst de voorzitter op het tweeledig doel dezer vergadering:

1o. Mededeelingen met betrekking tot het Koloniaal Weekblad en voorstel tot beschikbaarstelling van fondsen voor kosten van drukken en verdere exploitatie.

2o. Wijziging der Statuten in den zin, zooals in de agenda is aangegeven, meer in het bijzonder art. 5, 4de lid, art. 13, 1ste lid, alsmede wijziging van het Huishoudelijk Reglement.

Vervolgens leest de voorzitter voor art. 8 der Statuten, dat betrekking heeft op de meerderheid van stemmen, welke in deze wordt vereischt, zoomede op het aantal afdeelingen, dat onderwerpelijk vertegenwoordigd moet zijn.

I. De vergadering, wettig samengesteld zijnde, deelt de voorzitter, met betrekking tot de toegekende verlangde toelagen van den secretaris en penningmeester, alsmede van den heer J. J. Meyer, lid van de Redactie-Commissie, die in het Koloniaal Weekblad de rubrieken „Wat de inlander zegt” en „Wat de Chinees vertelt” behandelt, mede dat — in verband met het besprokene in de vorige algemeene vergadering — het Hoofdbestuur begrepen heeft die verhoogingen dadelijk, d.w.z. met ingang van het tweede halfjaar 1909, te doen ingaan.

De vergadering heeft geen bezwaar hiermede hare instemming te betuigen.

II. Uitvoerig wordt thans door den voorzitter stilgestaan bij het onderwerp, betreffende *Het Koloniaal Weekblad*, endoet daarbij — onder uiteenzetting van den loop der zaken, zooals die hebben plaats gehad — duidelijk uitkomen, dat de drukker van het Koloniaal Weekblad het met onze Vereeniging gesloten contract met 1 Januari 1910 heeft moeten opzeggen, omdat hij, gedurende den contract-tijd, steeds belangrijke geldelijke verliezen heeft geleden, als gevolg van het feit, dat het Weekblad geheel voor zijne rekening werd geëxploiteerd, en de

hem toekomende advertentiekosten dat geldelijk verlies nog niet konden goedmaken.

De eischen zijn zeker hoog — in verband met den stand der Hoofdbestuurkas, — maar met het staken van *Het Koloniaal Weekblad* zou de band, die de afdelingen en de leden onderling verbindt, sterk verzwakt worden en zou een voornaam middel ter voldoening aan het doel der vereeniging, zooals dit beschreven is in de art. 3 en 4 der Statuten, vervallen.

Met de firma *Luctor et Emergo* zal nu getracht worden een nieuw contract aan te gaan, waarvoor reeds is toegezegd, dat aan het blad een beter uiterlijk zal worden gegeven, terwijl de drukker eenige verandering zou wenschen in de ruimten voor advertenties bestemd en zich verbinden wil om, wanneer deze ruimere geldelijke voordeelen zullen afwerpen, er voor het Hoofdbestuur gelegenheid zal bestaan om een meer voordeelig contract te sluiten.

Met 1 Januari 1910 zullen wij moeten betalen een wekelijkschen bijslag van f37.50 en vraagt de spreker thans aan de vergadering om het daarvoor vereischte crediet aan het Hoofdbestuur toe te staan, met machtiging tot het sluiten van een nieuw contract, onder voorwaarde om met de Redactie-Commissie te overwegen wat ter verbetering van het Weekblad kan worden gedaan, en om over de werking van het nieuwe contract mededeelingen te doen op de voorgeschreven jaarlijksche algemeene vergadering in de maand Juli of Augustus 1910.

Het onderwerp leidde in de vergadering tot eenige beschouwingen.

De heer Schwippert beval — op enkele door hem aangevoerde gronden — eigen exploitatie en eigen administratie van het Koloniaal Weekblad aan, en drong er op aan om in elk geval een proef ten deze te nemen.

Belangrijk geldelijk verlies was z.i. niet te verwachten, terwijl wij, op den voet van het voorstel van den voorzitter, in elk geval jaarlijks f2000.— kwijt raakten.

De onder-voorzitter, de heer Prakken, deelde den heer Schwippert — in antwoord op zijne meening, — mede, dat zijn denkbeeld met meer andere, ook door het Dagelijksch bestuur overwogen is, en besprekingen hebben plaats gehad, die er echter niet toe hebben kunnen leiden, met gerustheid eigen exploitatie aan te bevelen.

De voorzitter brengt nog onder de aandacht van den heer Schwippert, dat de door hem opgemaakte globaal-rekening niet op kennis van cijfers berust, hetgeen door dezen wordt beaamd, met de toezegging, dat hij in de eerstvolgende algemeene vergadering zijn denkbeeld door cijfers hoopt te staven.

De heer Schwippert voegt hieraan nog toe, dat hem, in elk geval, controle op de geplaatste advertenties raadzaam voorkomt.

De voorzitter wijst er op, dat zijn voorstel geldt een proef van eenige maanden, en dat hij er van overtuigd is, dat de drukker zal willen medewerken om onze geldelijke lasten te verlichten.

In antwoord op de vraag van den heer van Deventer welke verbeteringen het Koloniaal Weekblad zal ondergaan, zegt de voorzitter, dat de drukker heeft toegezegd den druk te zullen verbeteren, en dat hij — in het belang van ons geldelijk voordeel — aanbeveelt om in de derde kolommen van de inliggende bladzijde nog ruimte beschikbaar te stellen voor advertenties tegenover meerdere plaatsruimte elders in het blad voor ons.

De voorzitter stelt zich voor, om — als wij de middelen bezitten — alles in het werk te stellen, zooveel mogelijk aan de billijke wenschen van de leden te voldoen.

Ook zal getracht worden het blad opengesneden te verzenden en het uiterlijk te verfraaien.

Onder dankbetuiging voor de verstrekte inlichtingen, brengt de heer van Deventer hulde aan de Redactie-Commissie voor den steeds belangwekkenden inhoud van het Koloniaal Weekblad, waarvan hij altijd met genoegen kennis neemt, in het bijzonder ook van de rubrieken, waarin de inlandsche pers wordt besproken.

Nadat, in het belang van de propaganda, eenige besprekingen werden gehouden tusschen den heer Martens, den voorzitter en den heer Harting, penningmeester van het Hoofdbestuur, alsmede den heer T. Gerdes Oosterbeek, gaf de voorzitter aan Mevrouw van der Veer te kennen, dat hare aanwijzingen, verband houdende met de onregelde uitgifte of expeditie van het weekblad, ter kennis van de Redactie-Commissie zouden worden gebracht, die zeker niet in gebreke zou blijven zooveel mogelijk aan hare verlangens tegemoet te komen.

Ook aan den heer A. Walland zeide de voorzitter toe, dat aan zijn wensch om het blad, wanneer het moeilijk viel, dit geregeld op Donderdag te doen verschijnen, op eenen anderen dag te doen uitko-

men, waarvan dan niet mag worden afgeweken, zal worden gehoor gegeven.

De heeren Th. Almerood en H. W. Praaisterink wijzen op enkele bestaande drukkers-toestanden te Amsterdam, waarop de voorzitter den aanwezigen leden der vergadering vraagt, of onderwerpelijk nog eene stemming van het ingediende voorstel wordt verlangd.

Niemand eenige stemming verlangende, wordt het voorstel als aangenomen beschouwd.

III. Thans is aan de orde het voorstel der Statuten-wijziging, hetwelk door den voorzitter wordt voorgelezen en daarna toegelicht.

De voorzitter zegt zonder verhooging van het quantum, dat de afdelingen aan de Hoofdbestuurkas afdragen en dat thans f0.50 bedraagt voor ieder persoon, die op 1 Januari van eenig jaar lid eener afdeling is en zijne contributie heeft betaald, op den duur niet toe te kunnen komen, noch de uitgaven van het Hoofdbestuur, tengevolge van verhoogde actie, te kunnen bestrijden.

Versterking van inkomsten is derhalve — ook in verband met de zoeven behandelde geldelijke eischen voor het Koloniaal Weekblad, hoogst noodzakelijk.

Verschillende voorstellen waren in de vorige Hoofdbestuurvergadering in behandeling genomen, en werd toen, na stemming, aangenomen, dat op deze algemeene vergadering zou worden voorgesteld:

a. Artikel 5, 4de lid der Statuten te doen luiden: „Leden zijn zij, die eene jaarlijksche contributie betalen van minimum f2.— wanneer zij in Nederland, van minimum f2.50, wanneer zij daarbuiten wonen, met dien verstande, dat zij, die op 1 December 1909 lid zijn, op f1.— of f1.50's jaars, tot „geen hogere contributie verplicht zijn.”

b. In artikel 13, 1ste lid, f0.50 te vervangen door f0.75.

Wanneer deze nieuwe voorschriften in toepassing zullen zijn gebracht, zullen alle billijke uitgaven nog wel niet kunnen worden bestreden, maar, gesterkt ook door de betoonde belangstelling, welke, van Regeeringswege, door den Minister van Koloniën is gegeven, hoopt het Hoofdbestuur toch den toestand der Vereeniging te kunnen beheerschen.

De voorzitter vulde deze mededeeling nog aan met het bericht, dat uit het door hem met dien departementsche hedenmorgen gehouden onderhoud ten duidelijkste was gebleken, dat de Minister van Koloniën ons streven en werken, zoomede het opgerichte Informatiebureau, waarvoor eene subsidie van f3000.— op de Indische Begrooting is gebracht, gaarne zal steunen.

De beslissing op de door het Bestuur aangevraagde subsidie van f2500.— voor het houden van lezingen en tentoonstellingen, in het algemeen voor de verspreiding van populaire kennis omtrent Indië, is nog in advies.

De heer Walland (Zutphen) verklaart zich te moeten vasthouden aan het door zijne afdeling gedaan voorstel om art. 13 zoodanig te doen luiden, dat van alle ontvangen contributies der leden steeds 35% aan de Hoofdbestuurkas moeten worden afgedragen.

Spreker zegt — onder opgaaf van redenen — dat de vereeniging bij die nieuwe regeling wel zou varen.

De heer Luitjes wijst er op, dat het voorstel van het Hoofdbestuur, zooals het thans is voorgebracht, de uitslag is van eene in de vorige Hoofdbestuurvergadering gehouden stemming en dus niet iets anders in behandeling kan worden genomen, terwijl de heer Prakken er nog op attendeert, dat de afgevaardigden der afdelingen mogelijk van instructies ten aanzien van het voorstel zijn voorzien.

Na een repliek over het impératief mandaat, trekt de heer Walland zijn voorstel in.

De heer Ryke (Leiden) zou gaarne willen weten, of er een overgangsbepaling gemaakt zou kunnen worden voor hen, die na 1910 lid der Vereeniging worden, in verband met de bewoordingen der propaganda-circulaire.

De heer van Es vraagt eenige toelichting omtrent de consequentie van het voorgestelde, ten aanzien van de geldelijke verhouding tusschen de algemeene kas en de afdelingskassen.

De voorzitter licht een en ander toe en vraagt of iemand omtrent het voorgestelde hoofdelijke stemming verlangt.

Aangezien niemand daartoe den wensch te kennen geeft, vraagt de voorzitter of de voorgestelde wijzigingen der Statuten dus de algemeene goedkeuring wegdragen en het Dagelijksch Bestuur zich als gemachtigd mag beschouwen om — namens de Vereeniging — de Koninklijke goedkeuring op de wijziging der Statuten te vragen.

De vergadering stemt hiermede in.

IV. Art. 1. Laatste alinea van het Huishoudelijk Reglement schrijft voor:

„Ieder afdelingsbestuur wordt door het Dage-

„lijksch bestuur voorzien van een kaart, zoo duidelijk mogelijk de grens der afdeling aangevende.”

De voorzitter wijst er op, dat deze bepaling in de praktijk niet voldoende ook niet wordt toegepast en dat het daarom wenschelijk is haar niet meer in de Reglementen op te nemen.

Het voorstel wordt zonder stemming aangenomen.

V. De heer Calmeyer verzoekt eenige inlichting omtrent het hem opgevallen feit, dat in één der laatste Koloniaal Weekbladen is vermeld, dat een 25-tal Indische dames zijn opgenomen als leden der afdeling 's-Hage, op eene jaarlijksche contributie van f1.50, hetgeen waarschijnlijk op een misverstand berust.

De voorzitter, die dit laatste bevestigt, verklaart, dat dit onderwerp reeds de aandacht van het Hoofdbestuur heeft getrokken en terzake nog wordt gecorrespondeerd.

VI. Onder aanhaling van een voorbeeld, in zake de inlichtingen, welke door het Informatiebureau aan een kandidaat voor een werkring worden gegeven, beveelt de heer Walland aan, dat die inlichtingen steeds zoo volledig mogelijk worden gegeven, zegt de voorzitter — onder dankbetuiging — dat het Informatiebureau met de gemaakte opmerking zijn voordeel hoopt te doen.

VII. De heer Schwippert attendeert daarop, dat het informatiebureau van de afdeling Handel van het Departement van Handel en Landbouw ook bereid zal worden bevonden met het informatiebureau van Oost en West samen te werken, welke mededeeling met dankbetuiging wordt begroet.

Na nog enkele punten van ondergeschikt belang sluit de voorzitter de vergadering.

E. VAN ASSEN, Secr.

De maandelijksche samenkomst van het Dag. Bestuur der Ver. met de Redactie-Commissie van Het Koloniaal Weekblad zal plaats hebben op Donderdag 16 December 1909, ten 8½ ure n.m., in „Boeatan”, Heulstraat 17, den Haag.

Alle belangstellenden zijn welkom.

Op uitnodiging van het Bestuur van den Haagsche Kunstkring, zal mevrouw N. van Zuijlen—Tromp Donderdag den 9 December in de zaal der vereeniging, Heerengracht 13, den Haag, het een en ander vertellen over:

Inl. Kunstnijverheid in Ned.-Indië, toegelicht door een serie fraaie lichtbeelden en een kleine tentoonstelling van voorwerpen.

Hoewel anders de voordrachten door den Kunstkring georganiseerd, slechts toegankelijk zijn voor de leden der vereeniging, heeft het Bestuur voor ditmaal een uitzondering willen maken door ook toegang te verleen aan de leden van „Oost en West” tegen een entree van f0.50.

PERSKRONIEK.

INHOUD: Nagalm van een polemiek tusschen den Indischen medewerker van het *Vaderland* en Si Anoe, den Atjeh-correspondent van het *Algemeen Handelsblad*. — Het *Algemeen Handelsblad* over de vastgestelde reorganisatie van de school tot opleiding van Inlandsche artsen. — De heer G.N.(ijpels) in *Land en Volk* over de grenzen van Nederlandsch-Indië.

Nu de behandeling der Indische begrooting achter den rug is, zijn de indische artikelen in de nederlandsche bladen weder schaarscher te vinden. Zoo troffen wij slechts hier en daar een artikel aan, o.m. een in het *Vaderland*, van de hand van den indischen militairen medewerker van dat blad, waarin deze nogmaals zijn opvatting over den tegenwoordigen toestand te Atjeh handhaaft tegenover de critiek door Si Anoe, den Atjehschen correspondent van het *Algemeen Handelsblad*, op de *Vaderland'sche* beschouwingen uitgeoefend.

Deze wederlegging geldt in het bijzonder de gestie van een luitenant Brouwers, wien in het *Vaderland* warme hulde werd gebracht voor zijn optreden tijdens een patrouilleering in het Samakoero'sche. Volgens den schrijver in het *Algemeen Handelsblad* is het relaas van den medewerker van het *Vaderland* over dit optreden van den luitenant Brouwer „van het begin tot het eind onwaar.” Waar wij inderdaad van dezen pennestrijd in eersten termijn tusschen het *Vaderland* en Si Anoe gewag maakten, volstaan wij thans met deze korte vermelding.

Wij gelooven niet, dat dergelijke detail-critiek en polemiek daarover ons veel wijzer maken kan ten opzichte van de groote vraag: of de toestand te Atjeh thans beter of slechter is dan vroeger?

In het *Algemeen Handelsblad* wordt de voorgestelde reorganisatie van de school tot opleiding van Inlandsche artsen besproken.

Dit reorganisatie-ontwerp, uitgebracht door de

commissie tot voorbereiding eener reorganisatie van den burgerlijken geneeskundigen dienst, vindt in het *Algemeen Handelsblad* geen algeheele bewondering. Hoezeer het blad ook voor het utiliteits-standpunt gevoelt, waarop de commissie zich blijkbaar gesteeld heeft, het peil van het onderwijs zou door deze reorganisatie dalen en daarmee kan het zich niet vereenigen.

„Wij gaven toe,” zegt het blad, „dat de groote behoefte aan inlandsche geneeskundigen werkelijk nijpt.

Maar, in stede van ter wile van de aanvulling eenvoudigweg te tornen aan het peil van het onderwijs aan de „Stovia”, geldt het thans de quaestie dier aanvulling.

Zoolang niet gebleken is, dat de opleiding aan de „Stovia” te ver gaat voor den, voor eene medische opleiding in aanmerking komenden inlander, behooren onzes inziens de uitkomsten der in 1901 aangevangen nieuwe opleiding te worden afgewacht, voordat men hierin eenige verandering zou mogen brengen.

Wij spraken opzettelijk van den voor eene medische opleiding in aanmerking komenden inlander.

Wij vergeten toch niet, dat aan de „Stovia” een voorbereidende cursus is verbonden, waar het ziftingswerk moet plaats hebben, dat elders door de inrichtingen van middelbaar onderwijs wordt verricht. Waar we nu reeds naast de „Stovia”, eene inlandsche rechtsschool en een school tot opleiding van inlandsche officieren zagen verrijzen, gezwegen nog van de landbouwschool te Buitenzorg, die de kiem voor hooger in zich bevat, en waar het als vaststaand mag worden aangenomen, dat ook andere hogere vakscholen eerlang zullen verrijzen, zal het beginsel moeten worden aanvaard eener algemeene vooropleiding buiten die scholen, ten einde verspilling te voorkomen.

De toepassing van dit beginsel zou echter nog wel eenige voorbereiding behoeven en intusschen blijft de vraag naar inlandsche geneeskundigen bestaan.

Daaraan kan onzes inziens slechts worden voldaan door verruiming der gelegenheden voor de opleiding tot inlandsch geneeskundige.

De verruiming en de verbetering van het lager onderwijs voor inlanders zullen steeds meer geschikt materiaal opleveren, waardoor het bestaan eener tweede school voor opleiding van inlandsche artsen zal zijn verzekerd.

In die richting zal naar onze meening,” aldus het *Algemeen Handelsblad*, „voorloopig reeds de oplossing der brandende vraag moeten worden gezocht, terwijl verder kan worden gearbeid aan de toepassing van het hiervoren door ons aangegeven beginsel.”

Naar aanleiding van het bekende Palmasgeschiedenis merkt G. N(ypels) in *Land en Volk* het volgende op:

„Kunnen wij, wat Palmas (Miangis) betreft, gerust een onderzoek naar onze rechten afwachten, er bestaat, zooals ik zeide, reden om ten opzichte van andere punten de gebiedsgrens vast te stellen vóórdat daarover een twistgeding ontstaat.

Slaat men den *Atlas de Filipinas* van P. José Algué (1899) open, dan vindt men op kaart no. 2 niet heel ver van Palmas liggen Mata (126 gr. 5. O.L., 5 gr. 25' N.B.) en Hunter 127 gr. 30' O.L., 5 gr. 35' N.B.) Op de kaart, behoorende bij *The Philippine Islands* van John Foreman (1904) staat, in plaats van Mata, Mala. Ik kon niet uitmaken, aan wie deze eilandjes staatkundig behooren. Zij komen niet voor op de Nederlandsche kaarten, waarop ik ze zocht, en zijn niet bekend bij ambtenaren en oud-ambtenaren, bij wie ik inlichting vroeg. Daarmede is natuurlijk niet beslist, dat niet uit te maken of niet bekend is, aan wien zij behooren, maar de informaties, die ik inwon, en waardoor tevens de aandacht reeds 2 jaren geleden op deze aangelegenheid is gevestigd, stellen slechts vraagtekens, zelfs bij het bestaan van die eilanden. Daarom kan ik deze juist met vrijmoedigheid tot voorbeeld nemen. Van zoo weinig betekenis als zij zijn (als zij er zijn), zouden wij er niets bij verliezen door ze in vriendschappelijke overeenkomst af te staan, terwijl ze, eenmaal tot een twistappel of geschilpunt geworden, wél tot moeilijkheden, tot ongewenschte gevoelheden of erger aanleiding kunnen geven.

Kunnen zij zoo als illustratie dienst doen bij de waarschuwingen, die ik meermalen heb uitgesproken, deze gelden echter ook voor territorium, dat wij niet gaarne zouden missen. De grens van ons koloniaal gebied moet en kan even duidelijk afgebakend zijn als die van het rijk in Europa. Wij zijn in de laatste jaren op den goeden weg: Suriname, Timor, Nieuw-Guinea wijzen in deze richting, maar gesloten is de grondlijn nog niet: de

geschiedenis van Noord-Borneo, de Kerstmis, Ashmore-, Mapia-eilanden en Palmas waarschuwt voor het gevaar, dat in die richting ligt.”

Uit de O.-I. Mail.

Onder het motto: „Ons verband tot Indië is van oudsher meestal een *zakelijk* verband geweest” schrijft Creusesol in de *Javabode* van 25 en 26 Oct. jl. uitvoerig over den **Band tusschen Nederland en Indië**, waarbij hij op zijn gewone min of meer luimige manier vertellend van de Indischgasten in Nederland en de verschillende vereenigen op koloniaal gebied, zeer waardeerende woorden wijdt aan „Oost en West.” Na doel en streven der vereeniging uiteen te hebben gezet, zegt hij o.m.:

Jammer alleen, dat juist zij veel minder leden telt dan 't geval behoorde te zijn! Zoo één, en ook al, omdat ze niet doet aan politiek... zoo één dan is „Oost en West” de aangewezen om alle indische menschen in Holland tot zich te trekken, en zich onderling te doen aansluiten.”

Hoe schrijver aan de meening komt, dat de vereeniging in den beginne een „feministisch karakter” droeg? Misschien omdat een vrouw den stoot gaf tot de oprichting er van? Of omdat mannen en vrouwen van den aanvang af samenwerkten in het belang van Indië en Nederland?

Ten slotte is hij optimist genoeg om voor de toekomst de beste verwachtingen te koesteren van het streven van „Oost en West.”

De *Javabode* van 30 October hoofdartikel over: **De behoefte aan bestuursambtenaren.**

Terecht merkt zij op, dat de voorziening in de behoefte aan bestuursambtenaren een der meest dringende Regeeringsvraagstukken van het oogenblik vormt en vervolgt:

„Java, de Buitenbezittingen, zij moeten bestuurd worden, maar de bestuurskrachten, de goede althans ontbreken.

Bedoeld is hier niet zoozeer een gebrek in aantal dan wel een kwalitatief gebrek. Ongetwijfeld bestaat het eerste ook en springt nog veel meer in het oog dan het tweede, maar de eenvoudige voorziening hierin kost op slot van rekening zooveel moeite niet. Het is het kwalitatief gebrek, dat den meesten zorg moet baren.

Wat er dan gedaan moet worden?

In de eerste plaats moet men zich bereid verklaren vrij belangrijke geldelijke offers te brengen ten einde Indië van een goed bestuurskorps te verzekeren.

Te veel denkt men, dat zij, die zulks voorstaan, slechts aan de personen der ambtenaren denken voor wie lotsverbetering zoo wenschelijk zou zijn. Dit is niet zoo. Niet het persoonlijk belang eischt deze maatregelen, maar het welzijn, de groei van den Indischen Staat. Even zoo goed als men jaarlijks groote sommen uittrekt voor educatie, irrigatie of emigratie, is het wenschelijk sommen uit te trekken voor het verbeteren van het bestuur. Misschien is het laatste nog wel zoo noodig als het eerste en zullen de voor eerstgenoemde doeleinden uitgetrokken sommen eerst behoorlijk vrucht dragen, nadat in de bestuursbehoefte behoorlijk is voorzien.

Mocht dit in beginsel zijn aangenomen, dan zouden de volgende middelen kunnen worden aangewend:

Het stichten van een afzonderlijke academie, onder opheffing van de cursussen te Leiden. Samenvoeging der bestaande Hoogere Bestuursacademie met die tot Opleiding zou wenschelijk wezen en wellicht op den duur tot de vorming van een belangrijk koloniaal instituut den stoot geven.

Het verhoogen in algemeenen zin van de traktementen der ambtenaren, opdat zij, niet enkel op vrij voldoende wijze, maar ruim en overeenkomstig hun stand, die in Indië stellig op een verheven standaard moet gehouden worden, zouden kunnen leven.

Het nemen van maatregelen, voornamelijk terwille van den ambtenaar op Java, welke ten gevolge zouden hebben, dat hij, niet zooals nu, na twintig, maar hoogstens na vijftien jaar van het controleurswerk af is.

Het verzekeren aan een ambtenaar, na volbrachten dienstdienst, van een pensioen, dat *minstens* f3000 heeft te bedragen. Dit alweder niet alleen ter wille van den armen controleur, die, vóór hij zulk een pensioen heeft bereikt, den dienst uit moet, maar van het land, aangezien de lage pensioenen het zoo schadelijke kassian-stelsel in de hand werken.

Deze eischen kunnen overdreven schijnen, en in den tegenwoordigen tijd onbereikbaar. Wij ontkennen dat zij dit zijn. Indië is niet arm en het kan zich de middelen verschaffen om zijn eigen opheffing te bekostigen. Het is *thans* de tijd om op te treden en

BRENDEL & Zonen

Wijnhandel Likeurstokerij

Zoutmanstr. 63 ☐☐ Prinsestraat 114
- TELEFOON 4905 - ☐☐ - TELEFOON 5448 -

Vraagt uitvoerige prijscurant.
Scherp concurrerende prijzen. - 5 % dividend.

Th. A. A. SIMONIS

34 GROENMARKT — OVER DE — PRINSESTRAAT.

TELEFOON No. 2535 ☐ DEN HAAG

➔ Groote keuze ➔

Wollen & Donzen

DEKENS.

MAGAZIJN GESLOTEN VAN HALF EEN TOT TWEE UUR.

Dansinstituut

W. M. WEIJNE

Koningin Emmakade 73/74

— TELEFOON 3348 —

☐ 1e KLAS INRICHTING ☐

Ruime danszaal, kledkamer

en ontvangsalon

ELECTRISCH VERLICHT ☐

Aanvang der lessen 15 October

Inschrijving van af 15 September, dagelijks van 2-5 en van 7-9 uur, behalve Zondags

PROSPECTUS WORDT OP AANVRAGE GAARNE TOEGEZONDEN

The Berlitz School,

welbekend bij allen die met verlof in Nederland vertoeven.

Noordeinde 58a. - Telef. 2234.

TALLEN

Duitsch - Engelsch - Fransch, Italiaansch - Spaansch - Russisch - Hollandsch, enz, enz. -

door leeraren, uit de desbetreffende landen, die eene zuivere uitspraak, vrij van dialect, bezitten.

Conversatie - Vertalingen - Literatuur.

niet later: zonder schrielheid moet worden te werk gegaan, daar er enkel in dit geval winst voor het Gemeentebest uit kan voortvloeien."

In zijn rubriek *De Week* behandelt het *Soer. Handelsblad* diamaal *De handel in Java-thee* en zegt o.m.: „Te Soekaboemi werden de vorige maan op een vergadering der landbouwvereniging middelen be- raamd om ons allen Java-thee te leeren drinken. En ons in Indië niet alleen, doch onze stamverwanten in Nederland eveneens. Het was de heer Du Perron, de pas benoemde thesaurier der vereniging, die op grootsche wijze de Java-thee wilde pousseeren.

Men zegt, dat het geheim gelegen is in een ver- menging.

Het plan, door den heer Du Perron ontwikkeld, bestaat in de oprichting van een maatschappij met een tweeledig doel. Vooreerst zal zij koopen, op Java zelf zoo mogelijk, thee op vaste standaarden, zij zal die theeën op smaak mengen en direct aan de con- sumenten verkoopen; ten tweede wil zij door uitge- breide reclame propaganda voor Java-thee maken.

De landbouwvereniging beet er echter niet hard in. Wat men nu wel mag verwachten, dat is eenige propaganda voor Java-thee op de Brusselsche ten- toonstelling.

Beter dan publicaties, meent schrijver, zal het werken, wanneer op Java zelf mélanges worden be- proefd en de daaruit verkregen smakelijke thee op Java en buiten Java wordt verkrijgbaar gesteld. Men moet het niet aan de menschen overlaten de ver- menging van Java-thee met Chineesche of andere Java-thee te beproeven. Een voorbeeld daaromtrent is te Amsterdam gegeven door de bekende, groote Ceylonsche firma, die met hare mélanges van uit- sluitend Ceylon-theeën, een steeds toenemend succes heeft. Trotsch er op, niet anders dan product van hare eigen Ceylon-ondernemingen te debiteeren, maakt zij, door de theeën harer verschillende ondernemin- gen op zaakkundige wijze met elkaar te vermengen, mélanges, die zij het publiek heeft leeren drinken en waardeeren, terwijl zij dat publiek tevens heeft leeren inzien, dat smakelijke thee, ook zonder eeni- ge bijmenging van China-thee, is samen te stellen.

Dien weg moet het met de Java-thee ook op en als de theefabrikanten beginnen op Java zelf met deze eenvoudigste en degelijkste propaganda, hebben wij hoop nog een geurige thee te drinken in het theeland zelf al komen de maatschappijen van den heer Du Perron dan ook niet tot stand.

Mag men dezen voorvechter voor het gebruik van Java-thee gelooven, dan zijn verscheidene merken minder geschikt en althans minder gewild om on- vermengd te worden gedronken. Onder neutrale mer- ken zullen dus mengsels ter markt moeten worden gebracht. Er bestaat echter heel veel kans, dat ver- scheidene fabrikanten zich daartegen zullen verzet- ten, er op staande, dat hun plantage-merk in den handel behouden blijft.

Inderdaad is het een hard gelag om een plantage- merk, dat een goeden naam heeft, prijs te geven ter wille van de „Java-thee." Aan den anderen kant is het duidelijk, dat er zonder samenwerking niet veel verkregen zal worden voor Java-thee op de Europeesche markt. En samenwerking kost gemeen- lijk eenige individueele opoffering, waarover de Hol- landsche planter niet te spreken is. Zoo min in de thee als in de kina zullen de planters het spoedig eens worden. Ieder hunner heeft wel de energie en ambitie om „de" Java-thee te produceeren, maar niet één is er toe genegen zijn zelfstandig werk prijs te geven om mee te werken tot verkrijging van een hooge qualiteit Java-thee," meent schrijver.

Onderwijs-drang.

Uit Serang wordt aan het *Bat. Nieuwsblad* ge- schreven: Met onze fröbelschool gaat het uitmuntend. Ze telt reeds meer dan veertig leerlingen. De direc- trice, mevrouw Leurs, blijkt voor haar moei- lijke taak berekend te zijn. Zij gaat geheel in haar arbeid op en toont heel veel tact in den omgang met prijais en hun echtgenooten. Er zijn nu drie klas- sen gevormd en mevrouw Leurs vertrouwt, dat de leerlingen van de hoogste klasse in het volgende jaar tot de europeesche lagere scholen kunnen wor- den toegelaten.

De Poetri Hindia.

Uit de Indische bladen lezen wij met ingenomen- heid, dat H. M. de Koningin-Moeder aan de redac- tie van het tijdschrift *Poetri Hindia* een gift heeft doen toekomen als bewijs van sympathie voor dat blad en het doel, dat het nastreeft: de ontwikkeling der Inlandsche vrouw in Ned. Indië.

De gift van de hooge vrouwe zal worden gebruikt voor den aankoop van boeken, waaruit in het tijd- schrift vertalingen zullen worden opgenomen.

Een nuttige tentoonstelling.

Einde Maart 1910 zal in de groote zaal der socie- teit Harmonie te Semarang een tentoonstelling ge- houden worden, betrekking hebbende op het indische kind vóór de schooljaren, speciaal in het eerste le- vensjaar.

Hierop zullen de volgende rubrieken vertegenwor- digd zijn, nl.:

I. Afdeling Hygiëne:

a. kinderkleeding; b. voeding: soxlet apparaat, dotten, flesschen, kindermel, lepels vorken, kroes- sen, weegtoestellen enz. enz.; c. wassching: bad- toestellen, waschtafels, kommen, sponzen, zeep, be- dak, bedakdoozen, haarborstels, enz. enz.

II. Afdeling kindermeubels:

a. kindermeubilair: wiegen, kodjongs, loophek- ken, tafelstoelen, kinderwagens, sportkarren, bedjes, enz.; b. model kinderkamer.

III. Afdeling speelgoed. a. speelgoed; b. pren- ten en prentenboeken; c. fröbelinzending.

IV. Afdeling fotografie: a. platen en foto's; b. wedstrijd voor amateurfotografen van kinderop- namen.

V. Afdeling lectuur: Boeken voor ouders en opvoeders.

VI. Oostersche Afdeling: a. Javaansche Afde- ling; b. Buitenbezittingen enz.

Een geschiedenis van den Atjeh-oorlog.

In het *Bat. Nwbl.* lezen wij, dat 't ministerie van Koloniën in de eerste dagen van Oct. j.l. het besluit genomen heeft om door deskundige hand te doen samenstellen een officiële en volledige geschiedenis van den oorlog met Atjeh, welke zal aanvangen met de omstandigheden, die tot den krijg aanleiding ga- ven en verder zal behandelen alles, wat op krijgs- kundig en politiek gebied der vermelding waard is. Het ministerie beoogt daarmede voor het nageslacht een werk te krijgen, dat letterlijk niets te vragen overlaat en hoogst onpartijdig en zonder aanzien des persoons alle zaken, alle periodes en alle wis- selvalligheden in het ware licht zal stellen.

De kapitein De Klerck, thans met verlof in Ne- derland, is door den minister van Koloniën aange- zocht om dit groote werk op het touw te zetten.

De heer De Klerck heeft destijds de geschiedenis van den Java-oorlog, door den heer Louw begon- nen, voltooid.

De bladen wijzen terecht op den reuzenomvang van de opdracht, den heer De Klerck verstrekt. Inder- daad kan men zich geen voorstelling maken van de hoeveelheid stof, welke te verwerken valt. Het is om van te duizelen.

Maar het is een nuttig en goed werk, waarmede men thans een aanvang gaat maken. Want het is zeer wenschelijk, dat wij een volkomen betrouwbaar offi- ciële geschiedenis van den Atjeh-oorlog bezitten.

PERSONALIA.

De benoeming van Mr. J. Paulus.

Naar *De Javabode* mededeelt, is de benoeming van den tijdelijken secretaris van het departement van Financiën, Mr. J. Paulus, tot hoofdinspecteur der in- en uitvoerrechten en accijnzen, ter vervanging van den heer N. van Maren geschied buiten de voor- dracht van den inspecteur van financiën en de aanbeveling die beiden den inspecteur R. J. H. Neumann, die reeds meer dan zeven ja- ren die functie bekleedt, ter vervulling der vaca- ture hadden aanbevolen Mr. Paulus moet echter van zijn uitstapje naar Nederland onlangs teruggekeerd zijn met een aanbeveling van hooggeplaatste zijde aan den Gouverneur-Generaal, ter verbetering van diens positie, waarvan de thans gevolgde benoeming een uitvloeisel moet zijn. De heer Neumann moet zijn wensch om 's lands dienst te verlaten reeds te ken- nen hebben gegeven, welk besluit, indien het ten uitvoer wordt gelegd, de taak van den nieuwen hoofd- inspecteur niet weinig zal verzwaren, daar het van algemeene bekendheid is, dat eerstgenoemde het best op de hoogte is van den dienst der douane.

De tijdens het verlof van den heer Paulus als se- cretaris van Financiën opgetreden heer N. J. Roelf- sema, die ook te voren die betrekking bekleedde, is onlangs tijdelijk toegevoegd aan den hoofdinspecteur. Het gerucht, dat hij opnieuw tot secretaris zou wor- den benoemd, moet ongegrond wezen, hij blijft bij den dienst der in- en uitvoerrechten werkzaam. Wie de nieuwe secretaris zal worden, is nog niet bekend, wij hoorden wel eenige namen noemen, doch wen- schen deze wegens de daaromtrent bestaande groote onzekerheid liever niet mede te deelen.

Het systeem om — als in het geval Paulus — iemand tot een willekeurig ambt te benoemen, niet omdat hij daartoe de aangewezen persoon is, maar enkel omdat hij aanspraak heeft op positie-verbete- ring, komt ons zeer afkeurenswaardig voor, teekent het blad er bij aan.

Nog eene benoeming.

Eenige dagen geleden deelden wij op gezag van iemand, die het weten kan, mede, dat er groote kans bestond, dat de door het vertrek naar Europa aan den inspecteur van financiën, J. J. Bekaar, ontstane vacature, zou worden aangevuld door de benoeming van den secretaris van den Raad van Nederlandsch- Indië, den heer W. Brouwer, welk bericht, eveneens van hier naar Soerabaja werd geseind. Maar wij thans vernemen, werd het zoo goed als zeker ge- acht, dat deze benoeming, waarop door den Raad, die voor zijnen, reeds vijf jaren als zoodanig fun- geerenden secretaris gaarne eene lotsverbetering wenschte, werd aangedrongen, zou volgen. Zooals echter bekend is, werd de inspecteur der VIde af- deeling, de heer D. J. Bijleveld, met behoud van zijne betrekking, met de waarneming der opengeval- len betrekking belast en een ambtenaar van het de- partement van financiën, de heer L. A. Boers, met de waarneming van adjunct-inspecteur. Waaraan deze veel besproken afwijking der aanvankelijke plannen is toe te schrijven, wist men ons niet mede te deelen.

De Dr. Djawa van den Kraton te Solo.

Naar het *Soer. Nieuwsbl.* verneemt zal de dok- ter-djawa van den Kraton te Solo, Mangoon Hoe- soedho, eerstdaags naar Holland sloop gaan, om zich daar onder leiding van den gynaeoloog, prof. Kouwer, voor het arts-examen te bekwamen.

Mocht hij eventueel er in slagen den universitoi- ren doctorstitel te halen, dan bestaat het voornemen hem aan te stellen tot lijfarts van den Sultan van Solo.

Entente cordiale.

Onder de advertenties der Sem. bladen lezen wij, dat mejuffrouw Oeitiongham in het huwelijk is getre- den met den consular agent der Verenigde Staten te Semarang, den heer Caulfield Stoker. (Zie ook onze rubriek „Wat de Chinees vertelt".)

WEST-INDIË.

SURINAME.

Naar *De West* mededeelt, wordt van verschillende kanten geklaagd over de wijze, waarop bij de ver- schepingen van 23 en 30 Oct. door de beambten der United Fruit Co. de bacovens werden gekeurd.

Bij de laatste verschepingen was ook, behalve een der bacoven-controleurs, de directeur van landbouw tegenwoordig. En ook deze zou zich in het geheel niet kunnen vereenigen met de onoordeelkundige wijze, waarop de vruchten door de United Co. wer- den gekeurd.

Deze had laatstelijk gevraagd de vruchten in min- der rijpen toestand ter verzending aan te bieden, omdat zoovele vruchten overrijp te New-York aan- kwamen. Toen nu gebleken was, waarin de fout school, nl. de wijze van afkoeling der ruimen aan boord der bacovenschepen en die fout verhoopen was, ging de United Fruit Co. zonder nadere waarschu- wing er toe over om weer enkele rijpe bossen aan te nemen.

Het aantal verscheepte bossen bedroeg den 30en Oct. 1.1 dan ook slechts ruim 6000 tegen meer dan 20.100 bossen bij de zes voorafgaande verschepingen.

De West vernam, dat de gouverneur het noodig heeft geoordeeld, nu protesten tegen de beambten der Fruit Co. te Paramaribo niet baatten, een tele- gram te zenden aan de directie der Mij. te Boston, waarin over de onoordeelkundige leiding van de keu- ring werd geklaagd.

Mocht ook dit telegram niet baten, dan staat voor het bestuur te Paramaribo de weg open, om inge- volge de bepalingen van het contract het meenings- verschil aan een scheidsrechterlijke uitspraak te on- derwerpen.

Maar het is duidelijk, dat hiertoe slechts in laat- ste instantie zal worden overgegaan, nadat alle po- gingen tot vereffening door onderling overleg heb- ben gefaald.

De mededeelingen van het hiervoren genoemde blad over de verwoesting, door de Panama-ziekte op ver- schillende ondernemingen in den bacove-aanplant aan- gericht, worden in *Onze West* overdreven genoemd, terwijl de *Surinamer* die mededeelingen bevestigt.

In *De West* wordt gepleit voor bevordering der rubber-cultuur in de kolonie op groote schaal door het gouvernement. Dit zou jaarlijks ongeveer een miljoen zaden ter beschikking van planters en land- bouwers moeten stellen tot uitplanting.

De leiding in een zaak als deze behoort — in een kolonie, waar het particulier initiatief nog zoo gebrekkig ontwikkeld is — van het gouvernement uit te gaan, meent het blad, hetwelk niet raadzaam acht te wachten, tot over tien of twintig jaren de

gouvernements-rubberonderneming in Suriname de levensvatbaarheid der cultuur heeft bewezen.

„Of hebben onze vrienden, die onze feilen toonen, gelijk, als zij beweren, dat een Hollandsch bestuur nu eenmaal niet anders dan krenterig de zaken kan aanvatten?” vraagt het blad.

„Die vraag lijkt ons voor Suriname, waar het moederland in de laatste jaren uit ruime beurs de noodige maatregelen trof voor de ontwikkeling der kolonie, alleszins misplaatst en niet te dienen tot versterking van het betoog.”

Naar *De West* verneemt zijn er plannen in overweging tot opheffing van de gevangenis van Nieuw-Amsterdam.

Deze gevangenis zou dan worden gecombineerd met die van het fort Zeelandia.

De *Surinaamsche Bode* bevatte een schrijven van een Bratsch-Indiër, die, na 23 jaar als plantagearbeider en landbouwer in de kolonie te hebben vertoefd, met f3000 aan bespaard geld naar zijn vaderland was teruggegaan en nu van daar weer in Suriname teruggekeerd is.

„Het doet er niet toe of m'n kapitaal tot slechts f500 is geslonken, doch ik acht me gelukkig weer in Suriname te zijn, om me als kolonist te kunnen nederzetten. Ik verklaar u, dat Suriname het beste land ter wereld is.”

WAT DE INLANDER ZEGT.

De *Bromartani*, de officiële courant van het Soerakarta'sche hof, bevat een uitgebreid programma eener feestviering in de Javaansche sociëteit *Abiprojo*, ter hoofdplaats Solo, ter eere van het feit, dat aan den Soesoehoenan de Chineesche orde *Sjoewang Liong Pao Sing* (— Dubbele Draak), tweeden graad der tweede klasse, is verleend. Hieronder volgt een resume van dat programma.

De feestviering zal op vier achtereenvolgende Zaterdagavonden plaats vinden. Telkens moeten de elektrische peer- en booglampen alle ontstoken worden. In het midden van de feestzaal wordt een houten ezel geplaatst om het insigne der orde ten toon te stellen. Ten behoeve van de leden staan in het hoofd en de bijgebouwen 250 stoelen gereed. De leeszaal wordt tot ontvangkamer van den beschermheer (de Rijksbestierder van Soerakarta), ingericht, voor het geval deze het feest mocht willen bijwonen. De gamelanspelers, zoowel het *seléndro* als het *pélog*-orkest en de muzikanten van het gewone orkest hebben hunne plaatsen in de bijgebouwen.

De leden van den rang van *wedono* en *kliwon* *) dragen het klein galacostuum, die van minderen rang verschijnen in groot galadracht. Om acht uur en half negen van elken feestavond moeten respectievelijk de bestuursleden en gewone leden van *Abiprojo* in het sociëteitsgebouw aanwezig zijn. Bij de komst van het bestuur begint de gamelan te spelen. De hoofden der verschillende regentschappen moeten aan een hunner ondergeschikten opdragen om de namen hunner binnengekomen ondergeschikten op te teekenen. De lijst wordt aan het bestuur afgedragen ter verstreking van de noodige kaarten voor de consumptie.

Om negen uur gaat de deputatie van ontvangst het ordeteeken afhalen. Dit wordt in een hofrijtuig stapvoets naar het feestgebouw gebracht. Vóór en achter het rijtuig loopen acht leden.

Bij aankomst van het ordeteeken staan de leden ten teeken van hulde van hunne zetels op, de muziek speelt het Wilhelmus van Nassauwen **), de gameanorchesteren laten welkomstmelodieën hooren. Het juweel wordt aan den ezel vastgehecht. De leden verzamelen zich in het lokaal vóór den ezel, elk voorzien van een gevuld glas. De Voorzitter der Vereeniging leest een feestrede voor, welke met gejuich door de leden wordt beantwoordt. De muziek speelt weder het Wilhelmus van Nassauwen. Vervolgens mogen de leden bij ploegen van acht het insigne bezichtigen.

Gedurende de bezichtiging laten afwisselend de muziek en de gamelan zich hooren. Wanneer alle leden het ordeteeken gezien hebben, wordt het weder op dezelfde wijze als het van den kraton gebracht is, daarheen teruggebracht. Bij het afrijden van het rijtuig speelt de muziek het Wilhelmus van Nassauwen.

Daar niet alle leden op denzelfden dag komen kunnen, zullen zij over de vier verschillende avonden verdeeld worden, volgens een door het bestuur van *Abiprojo* opgemaakte rooster.

*) In de Gouvernementslanden respectievelijk gelijk aan regent en patih.

**) Anders wordt dit gespeeld telkens, wanneer de Soesoehoenan op een feest verschijnt. In het oog van den Solo-nees krijgt dus het Chineesche onderscheidingsteeken dezelfde eerbewijzen als zijn vorst.

De Soesoehoenan van Soerakarta is in het bezit van verscheidene buitenlandsche, Westersche zoowel als Oostersche, ordeteekens. Voor zoover bekend, is aan geen ander insigne zoo'n huldebewijs ten deel gevallen als aan dat van den Dubbelen Draak. Men schijnt derhalve in Solo aan die Chineesche orde een *bijzondere* waarde te hechten. Zou dit misschien toegeschreven moeten worden aan den invloed van Kediri's vorst, *Sang Praboe Djojóbóó*? (Zie dit weekblad van 8 dezer No. 46).

In de *Pemberita Betawi* bespreekt *Spion Ambon* de circulaire van den nieuw opgetreden Algemeenen Secretaris, waarin aan alle personen, werkzaam ter Algemeene Secretarie, *uitdrukkelijk* verboden is, op Zondag op het bureau werk te verrichten.

Volgens de Christelijke leer, zegt hij, is de Zondag een verheven en heilige dag, en het is daarom overeenkomstig de gebruiken, wanneer men dien in eere houdt. Daarom is het zeer goed, wanneer op Zondag alle werkzaamheden stilstaan, opdat men gelegenheid hebbe dien te vieren en in de kerken te gedenken.

Wel is waar, vervolgt schrijver, gaan veel menschen niet ter kerk, maar duizenden vieren dien dag door van den arbeid uit te rusten, door met vrienden en kennissen uit te gaan of door thuis te blijven om zich in het gezin te verpoezen.

Zes dagen moeten wij werken, het is billijk, dat wij den zevenden rust nemen. Als wij zonder ophouden altijd doorwerken, zou ons lichaam er onder lijden. De Christenen arbeiden zes dagen van de week voor de instandhouding van hun lichaam, den zevenden dag moeten zij bestemmen voor het behoud hunner ziel. Maar hoe dan, vraagt hij, als ons lichaam honger lijdt? Zou het betamelijk zijn om de ziel te verwaarloozen, als wij honger en dorst hebben? Neen, antwoordt hij, het is niet betamelijk. Maar bij den mensch is het juist het omgekeerde. Hij vergeet het Opperwezen, zoolang hij geen moeilijkheden en ellende heeft ondervonden.

WAT DE CHINEES VERTELT.

In de desa Kendit in het Kedirische, zegt de *Bintang Soerabaja* in hare „*Zaterdagse Causerie*”, heeft zich een Japanner genesteld. Daar heeft hij een klein winkeltje geopend en in den omtrek op naam van Inlanders, die in zijn dienst zijn, sawahs gehuurd. Als het Japannertje geen kans had gezien om vóórdeel uit de onkunde van den kleinen man te trekken, zou hij stiltejes in zijn winkeltje gebleven zijn.

Waar blijft, vraagt zij, het Gouvernement met zijn zorg om te beletten, dat de Inlander niet in de handen van den vreemden Oosterling valt? (Want, al heeft de Japanner ook den rechtstoestand van den Europeaan, hij is en blijft een vreemde Oosterling. En als alles waar is, wat men van zijn aard zegt, is hij de meest te vreezen vreemde Oosterling.)

Moet men thans, nu de Japanner de desa is binnengedrongen, den peranakan-Chinees nog hardnekkiger daaruit weren? Nu, het bestuur zou zeer verstandig zijn, indien het dat onderwetsch verbod bleef handhaven, merkt zij schamper op.

Handelaren, die tegelijk geld tegen woekerrente uitzetten en alle andere personen, die den kleinen man uitzuigen, gevoelen zich erg op hun gemak en krijgen alles te vertellen, wat hunne zaken betreft, wanneer zij geen concurrentie duchten.

Als alléén de Japanners in de desa zich vrij mogen bewegen, zullen zij in hun vuistje lachen en de wijsheid van het Ned.-Ind. Gouvernement roemen, dat slechts *hun* gelegenheid geeft om vóórdeel te trekken door den kleinen man te benadeelen. Zij mogen geld uitzetten, mogen alles opkopen en verkoopen. Niemand kan tegen hen concurreren.

Daarom wordt het nu tijd, beweert schrijver, dat het Gouvernement van meening verandere. Hoe meer gelegenheid de inboorling heeft om bij vreemden te koopen en te verkoopen en hoe meer personen zijne sawahs willen inhuren, hoe grooter zijn vóórdeel zal zijn, want er zal concurrentie ontstaan, welke hem ten goede komt.

Wanneer wij op de tegenwoordige politiek letten, vervolgt het blad, kan het Gouvernement de verspreiding der Japanners door geheel Ned.-Indië niet tegengaan. De Nederlander zal hen niet kunnen verdringen, want deze blijft zelden voorgoed in Indië. Het aantal Indo-Europeanen is niet bijzonder groot, en daarbij zijn zij niet ver in het uitoefenen van bedrijven. De eenige concurrent van den Japanner zal zijn de Chinees, die op Java ten getale van 150.000 aanwezig is. En deze lieden zullen de Japanners van alle kanten willen verdringen, omdat zij hier hun have en goed hebben en zij bewust zijn, welk lot hun wacht, wanneer de Japanners hier grooter vóórdeelen behalen. Als de Japanner vooruitgaat, gaat de Chinees achteruit; vandaar, dat deze hem tot aan zijn dood bestrijden zal. Zòò is het in China, zòò

zal het ook hier zijn. Al wil de inboorling zich ook in het strijdperk wagen, hij is nog niet energiek genoeg om met vaste schreden vooruit te komen.

In deze zaak, eindigt schrijver, is de Chinees, de *sin khè*, zoowel als de *peranakan*, als het ware de *tjagak* (— vangvork) voor den Nederlander om den Japanner in zijne praktijken tegen te gaan. Want de Chinees blijft in Indië en zal niet kunnen verdragen, dat de Japanner hem in zijn bestaan te kort doet. Beide rassen zijn aan elkander gewaagd. Men behoeft niet te vreezen, dat de inboorlingen in de verdrukking zullen komen; integendeel, zij zullen van den strijd van die twee volken partij trekken. Daarom heeft het geen nut meer om den Chinees uit de desa te weren, wanneer de Japanner zich overal vrij bewegen mag en zich vestigen kan waar hij wil.

Het is beter zijnen kinderen onderricht te geven, dan duizenden goudstukken na te laten, zegt *Tan Goan Kiat* in de *Ho Po*. 't Bezit van 't aardse geld alleen maakt 'n dom mensch nog dommer, terwijl onderricht iemand in de gelegenheid kan stellen geld te verdienen. Daarom moeten de ouders de opvoeding hunner kinderen zéér ter harte nemen. In Indië kan men Nederlandsch met Latijnsche letters of Mandarijn-Chineesch met Chineesche karakterteekens leeren. Beide talen zijn voor Chineesche kinderen zéér nuttig. Maar welke is daarvan de beste? vraagt hij. Hij heeft zich tot een zeer verstandig man gewend, die hem het volgend antwoord gaf:

Al zijn wij Chinezen van geboorte, — wij wonen nu toch in Nederlandsch-Indië, waar de Ned. driekleur wappert, waar de Nederlanders heerschappij voeren, onder wier gezag wij staan. Alle wetten en voorschriften, welke onder die vlag gemaakt worden, zijn geschreven in de Nederlandsche taal; daarom zullen wij, wanneer wij die taal verstaan, op de hoogte kunnen zijn van alle regelingen, welke wij kennen moeten. Wij kunnen ons in acht nemen voor alle verbodsbepalingen en voor handelingen, welke met de verordeningen in strijd zijn. Wij zullen terdege oppassen, dat wij niets doen tegen de goede orde en daardoor zullen wij boven de andere rassen uitmunten. Daarom komt het mij noodzakelijk voor, om onzen kinderen Nederlandsch te leeren.

Maar een Europeesche opvoeding heeft hare schaduwzijde. Wel is waar zal met daardoor met alle regelingen in Indië bekend raken en zijn aanzien verhoogen, maar juist daarom ziet menig Europeesch opgevoede laag neer op zijne rasgenooten, die een dergelijke opvoeding niet hebben gehad. Tal van ontwikkelde personen hebben uit hooghartigheid zich in den kring der Europeanen doen opnemen. Zij volgen de Europeesche gebruiken en hebben afstand gedaan van de zeden en gewoonten huns volks. Goed, dat zij de Europeesche gewoonten hebben aangenomen om hun aanzien te verhoogen, maar onze zeden en gebruiken, zooals die ons geleerd zijn door den wijsgeer *Khong Hoe Tjoe*, moeten bij ons, toch steeds de overhand hebben. Ziehier een staaltje. Een Chineesche jongedame heeft een volledige Europeesche opvoeding gehad. Op hare ontwikkeling valt niets aan te merken. Dit feit heeft onze vreugde opgewekt; vreugde, omdat wij de verwachting koesterden, dat zij hare talenten zou aanwenden ten bate van hare rasgenooten, onder wie zich tal van meisjes bevinden, die leiding behoeven.

Maar aan al onze verwachtingen werd de bodem ingeslagen, al onze hope verdween, omdat de bewuste jongedame het voornemen heeft in het huwelijk te treden met..... een Europeaan *).

Men is natuurlijk vrij om te huwen wien men wil, dat is een zaak tusschen het meisje en hare ouders, maar de verwachtingen van tal van hare rasgenooten zijn daardoor in rook vervlogen, en dat is een gevolg van hare Europeesche opvoeding. Heb ik zooveel gezegd, dat wij, als staande onder de Nederlandsche vlag, goed doen met de Nederlandsche taal te leeren, ik daarentegen zou er de voorkeur aan geven om aan onze nakomelingen het Mandarijn-Chineesch met Chineesche karakterteekens te leeren. Wij zijn Chineezen en moeten onze eigen taal kennen. Bovendien kunnen onze kinderen hooger onderwijs krijgen te Nanking en te Peking.

Sedert de laatste mail ontvangen wij nu ook geregeld ruilnummers van het te Hongkóng verschijnend blad *Pembrita Tjoeng Wa*.

*) Schrijver bedoelt hier de dochter van een bekenden Chineeschen millonair in Midden Java, die veel heeft medegewerkt aan soirées variées, kermesses d'été ten bate van de scholen der *Tiong Hwa Hwe Koan* vereeniging en kortelings verloofd is met een handelsemployé van Engelschen landaard. Deze verloving heeft tal van pennen in de Indo-Chineesche pers in Ned.-Indië en daarbuiten in beweging gebracht en volgens de Maleische bladen werd die ook besproken in de Europeesche bladen van de Straits, waar bedoelde jonge dame een bekende persoonlijkheid was. Zij heeft zich destijds op liefhebberijconcerten doen hooren en trok zéér de aandacht door hare fraaie stem en niet minder door de millioenen haars vaders. Haar grootvader was een der hoofdpersonen in den *Taijing* opstand (*Sfoto hoet*).

Van Vreemde Koloniën.

De vrouw in de Fransche Koloniën.

De bekende Fransche koloniale specialiteit en afgevaardigde, J. Chailley, heeft te Parijs in de Universiteit des Annales voor een nagenoeg geheel uit dames samengesteld publiek eene voordracht gehouden over de rol der Europeesche vrouw in de koloniën.

Chailley begon met er aan te herinneren dat reeds ten tijde van de monarchie, blijkende uit maatregelen o.a. van een Richelieu of een Lodewijk XIV om het huwelijk voor de kolonisten gemakkelijker te maken, zeer veel gewicht gehecht werd aan de rol der vrouw in de koloniën.

Wel is waar heeft Frankrijk nu geen feitelijke nederzettingen meer in den vreemde, behalve Algiers, dat ook meer als een voortzetting van Frankrijk wordt beschouwd. De uittocht van Fransche vrouwen naar de koloniën is thans ook geen voorwaarde *sine qua non* meer voor het welslagen der Fransche koloniale expansie.

Maar de heer Chailley meent terecht, dat ook in de Fransche overzeesche bezittingen de tegenwoordigheid der blanke vrouw niet kan worden gemist, om den kolonist een aangenaam interieur te verschaffen en om haar beschavenden invloed op de maatschappij te doen gevoelen.

Er is voor de Fransche vrouw in de kolonie slechts éene bestemming, die van het huwelijk. Nu valt in de laatste jaren in Frankrijk het verblijvend verschijnsel waar te nemen, dat de jonge meisjes ook van zeer goede familie er niet tegen opzien om den man harer keuze, hij zij ambtenaar of planter, naar zijne bestemming in de koloniën te volgen.

De heer Chailley wijst er dan ook op, dat het leven in de koloniën voor de blanke vrouwen heel veel aantrekkelijks heeft door de vele genoegens, die zij zich daar kunnen verschaffen, en waaraan velen in het milieu, waaruit zij voortkomen, in het moederland zeker nimmer zouden hebben kunnen denken.

Hij meende met het voorbeeld van de Hollandsche koloniën voor oogen te moeten pleiten voor het verleenen van faciliteiten tot het aangaan van een huwelijk, op de wijze als ten onzent het huwelijk met den handschoen is toegestaan.

Naar aanleiding van zijne ondervinding op eene reis door Nederlandsch-Indië vond de heer Chailley ook nog gelegenheid om eene vergelijking te trekken tusschen de steeds gekleede Engelsche dames en de Hollandsche dames in sarong en kabaja.

Die sarong en kabaja zullen nog zoo lang onafscheidelijk worden geacht van de Hollandsche dames in Indië, totdat een meer uitgebreid toeristenverkeer aan die sage een einde zal hebben gemaakt.

De slaapziekte in Oost-Afrika.

In de *Hamburger Nachrichten* wordt tegenover de officiële gegevens de bewering volgehouden, dat de slaapziekte verontrustende vorderingen maakt in Duitsch Oost-Afrika. Men had gemeend, dat de ziekte was gelocaliseerd naar de oevers van het Victoria-meer. Zij heeft zich echter uitgebreid langs de oevers van het Tanganyika-meer en is thans opgetreden aan de oevers van het Kivoe-meer, en ook langs den Russissi, die beide laatstgenoemde meren verbindt.

Het blad meent, dat het nu tijd wordt voor eene gecombineerde actie van België, Duitschland en Engeland om op stelselmatige wijze de bestrijding der slaapziekte ter hand te nemen.

Prof. Kleine, die van Duitse zijde is aangewezen als chef van den dienst tot bestrijding dier ziekte, heeft eene ontdekking gemaakt betreffende de *glossina palpalis*, d. i. de vlieg, welke die ziekte overbrengt.

Deze vlieg is ook schuldig aan het overbrengen van de tsé-tsé-ziekte, welke het vee in Oost-Afrika aantast, en ook door de *glossina morsitans* wordt overgebracht.

Professor Kleine heeft nu proefondervindelijk op apen bevonden, dat laatstgenoemde vliegensoort niet ook de slaapziekte verspreidt.

De zending en het onderwijs op Madagaskar.

Een vertegenwoordiger van den *Matin* had een onderhoud met den heer Augagneur, gouverneur-generaal van Madagaskar, thans met verlof in Europa.

De heer Augagneur heeft het in de kolonie aan den stok gehad met de protestantsche zendelingen, die veelal niet van Fransche afkomst aanstuurden op nationalisatie der Malgassen door verbreiding van de taal der Hova's als algemeene landstaal.

De strijd tegen het protestantisme had, volgens den heer Augagneur, veel van zijne heftigheid verloren en bewoog zich thans niet zoozeer op het ge-

bied van het onderwijs als wel op dat van de politiek.

Nog onlangs had hij zich genoodzaakt gezien een blad te schorsen, dat de Fransche bisschoppen verheerlijkte, die in Frankrijk hadden terecht gestaan en waren veroordeeld.

Dit gold evenwel meer de katholieke zending en de heer Augagneur aarzelde niet, om de zending in het algemeen te stellen tegenover het bestuur.

Wij staan, zeide hij, voor de vraag, of Madagaskar Fransch moet worden of in de handen der zending zal moeten geraken.

Het antwoord op die vraag ligt voor hem gereed en hij meent het doel slechts te kunnen bereiken door het openbaar onderwijs met het Fransch als voertaal. Op uitbreiding van het onderwijs, waarvoor thans omstreeks f500000 wordt uitgegeven, wordt aangestuurd.

Voorts is de bepaling getroffen, dat wie de scholen voor meer uitgebreid onderwijs wil bezoeken, waaruit de inlandsehe ambtenaren voortkomen, eerst twee jaren eene gouvernementsschool moet hebben bezocht.

Kameroensche toestanden.

Dr. Kulz, die de landschappen Joko en Doemé heeft doorkruist, om er de lieden in te enten tegen de pokken, heeft gerapporteerd, dat in die streken hongersnood heerscht tegelijk met eene dysenterie-epidemie, tengevolge waarvan omstreeks 8 percent van de bevolking zijn omgekomen. De heer Kulz wijst als oorzaken van dezen toestand aan, de onophoudelijke oorlogen tusschen de verschillende stammen, de verplichte diensten van de inboorlingen voor het aanleggen van wegen en zoo voort, de werving van dragers en de verplichte levering van levensmiddelen aan de karavanen der caoutchouc-handelaars. De geneesheer gaf ten slotte in overweging om die streken gedurende eenigen tijd voor den handel te sluiten. De door den gouverneur over die sluiting geraadpleegde handelaars hebben zich daartegen met alle macht verzet, zoodat daarvan werd afgezien.

Het bestuur bepaalde zich tot het besluit om gedurende eenigen tijd geen verplichte diensten van de bevolking dier streken te eischen.

Britsch Somaliland.

Hollanders waren het dikwerf, en vreemdelingen spraken het hen na, dat de Atjeh-zaak de krachten van het kleine Holland te boven ging. Andere mogelijkheden zouden dit wel anders en beter geleverd hebben!

Zeker denkt men daarbij aan Engeland, maar vergeet dan, dat Engeland in zijn koloniaal rijk er meer dan één Atjeh op na houdt, zoo b.v. de Noordwestgrens van Indië, waar voortdurend botsingen voorkomen met de grensstammen, die dan telkens door expeditiën voor een oogenblik weer stil worden gehouden.

Een ander wespennest, waarin Engeland zich heeft gestoken, is de Somali-kust, waar nu sedert jaren en jaren de dolle mollah, die zich mahdi noemt, voor de noodige afwisseling zorgt.

Na een tijdje van betrekkelijke rust heeft de mahdi weer van zich laten hooren en den 2 en October j.l. en klein Engelsch convooi doen overvallen.

Eenige maanden geleden hebben de sirdar van Egypte, sir Reginald Wingate en sir Rudolf Slatin Pasja, een bezoek gebracht aan Berbera en den post Burao in het binnenland van Somaliland bezocht en met den Engelschen commissaris geconfereneerd, zonder dat zulks evenwel tot een krachtig optreden heeft geleid.

Er wordt zelfs beweerd, dat de Engelsche regering het advies heeft bekomen van de militaire autoriteiten in Somaliland, om de zaak niet te overhaasten. Men achtte het niet noodig, den bewegelijken mahdi onschadelijk te maken, terwijl ook de aanleg van een spoorweg van Berbera naar Burao werd ontraden, terwijl toch waarschijnlijk die beide maatregelen alleen zouden kunnen leiden tot eindelijk bevrediging van het land.

Dat zeggen ten minste de critici, van wie er evenwel voor Somaliland nog maar weinigen zijn, die met kennis van zaken zijn toegerust en er aanspraak op kunnen maken om te worden gehoord.

Men ageert daar toch met compagnieën of afdelingen van die sterkte, waar men in Atjeh met vijf of meer bataljons werkte. In Atjeh zijn er dus altijd meer deskundigen geweest, die tot oordeelen in staat waren?

Intusschen moet ook in Britsch-Somaliland iets gedaan worden tot bescherming van de bevriende stammen. Het Engelsch bestuur, niet over genoegzame middelen beschikkend, om die bescherming afdoende te verleenen, heeft aan die stammen een aantal wapens uitgereikt. Nu wordt gevreesd, dat die lieden de

hun verstrekte wapens zullen keeren en reeds hebben gekeerd tegen het Engelsch gezag.

Zoo iets komt zeker wel meer voor.

Oost- en West-Indisch literatuur-overzicht.

Tijdschr. Kon. Ned. Aard. Gen.

De jongste afl. van dit tijdschr. opent met een In Memoriam, gewijd aan prof. A. L. van Hasselt, oud-resident van Tapanoeli en Riouw, die na zijne pensionneering het tijdschrift „een aantal jaren op uitnemende wijze verzorgde.”

Van de Indische bijdragen, welke voorts dit Nr. bevat, noemen we in de eerste plaats een artikel van den commandant van Hr. Ms. flottieljevaartuig „Edi”, F. L. Rambonnet over diens Jongste opvaart der Mamberamo (23 Juni—9 Juli 1909), van een voorwoord en aantekeningen voorz'en door den heer G. P. Rouffaer. Deze opvaart der aan de noordkust van Noord Nieuw-Guinea uitmondende rivier is daarom van groot belang, wijl het thans gelukt is boven het Havik-eiland te komen en dien hooger loop der Mamberamo voor het eerst te verkennen, terwijl op het uiterste punt kon worden geconstateerd, dat de rivier zich naar het zuiden boog, méér naar het Sneeuwgebergte dus. Tevens is gebleken, dat de omgeving dezer rivier niet zoo schadelijk voor de gezondheid is als men te voren meende. Een heuchelij bericht inderdaad, als men weet, dat ook van het Noorden uit ernstige pogingen zullen worden gedaan het geheimzinnige Sneeuwgebergte te bereiken. De leiding is opgedragen aan een man van uitstekende ervaring, den kapitein der inf. A. Franssen Herderschee, die zijn sporen op dat gebied reeds in Suriname verdiend heeft. Hopen wij, dat binnen niet te langen tijd de heeren Mr. Lorentz (die, zooals men weet, van het zuiden zal trachten het geheimzinnige gebergte te betreden), en genoemde kapitein elkander de hand mogen drukken op een der toppen van het „overhooch geberchte dat op vele plaatsen met snee bedekt legt”, zooals Jan Carpsenz. zich reeds in 1623 uitdrukte.

Verder biedt deze afl. het vervolg van het Onderzoek van Centraal-Celebes, door E. C. Abendanon en van de Gouvernements-exploratie van Zuid Nieuw-Guinea; een kort overzicht eener nieuwe reis van den heer J. W. H. van der Miesen over het eiland Boeroe; eenige officiële mededeelingen over „Onze West”; Mededeelingen over Nederlandsche onderzoekstochten in onze koloniën; Berichten omtrent vreemde onderzoekers in onze koloniën; De ramp te Loemadjang, door Hugo Cool; en eindelijk een artikeltje over de Huldiging van Junghuhn (in welk stuk een nare drukfout de groote, in 1864 overleden, natuuronderzoeker laat huwen den 26en Oct. 1907).

De Amsterdamer.

Het Nr. van 28 Nov. van de „Groene” bevat het begin van een belangrijk geïllustreerd artikel over Pieter Both, den eersten gouverneur-generaal van Nederlandsch-Indië, door Prof. Mr. J. E. Heeres. Na een inleidend woord, met betrekking op het ontstaan en de eerste verrichtingen der Oost-Indische Compagnie treedt de schrijver in beschouwingen over Both en zijn handelingen vóór zijne benoeming tot Gouv.-Gen. We ontleenen er het navolgende aan:

„Pieter Both is geboren te Amersfoort; wanneer, is onzeker. Ook overigens is van zijn levenslot niets bekend, totdat hij in 1599 opduikt in onze geschiedenis.

Nadat in Augustus 1599 het overschot der kleine vloot van de Houtman en de zijnen in Nederland was teruggekeerd, verzezen daar al spoedig nieuwe compagnieën voor de vaart en den handel op het Oosten. Deze werden nog in aantal vermeerderd toen een latere onderneming betere resultaten gaf. Zóó wendden zich den 28en Augustus 1599 eenige te Amsterdam gevestigde mannen, onder wie de bekende Isaac Lemaire een eerste plaats innam, tot de Staten-Generaal met een verzoek om steun voor een overzeesche onderneming: zij wilden schepen uitzenden naar de „Coninchrycken van China.” De Staten-Generaal, welke gevaar begonnen te zien in de onderlinge concurrentie der Nederlanders in Azië, hadden weinig lust, het verzoek in te willigen. En toen zij dit deden, verbonden zij daaraan de voorwaarde, dat de schepen dezer reederij — de Nieuwe Brabantsche Compagnie genaamd — „precyse” op China zouden komen.

Deze combinatie zond den 21en December 1597 vier schepen uit: de „Nederland”, de „Vereenigde Landen”, de „Nassau”, en het „Hof van Holland.” De vloot stond onder bevel van Pieter Both, terwijl Paulus van Caerden vice-admiraal was. Het vlaggenschip was de „Nederland.” De voorwaarde, dat men „precyse” op China zou varen, werd niet vervuld: men zeld' heel kalmpjes naar den Maleischen Archipel, in die eerste jaren het hoofddoel

onzer schepen. Den 6en Augustus kwamen de schepen vóór Bantam.

Deze handelsstad van West-Java werd door de meeste Nederlandsche schepen van die dagen aangedaan. Geen wonder, het was een handelsplaats van beteekenis; het krioelde op de markt van vreemde kooplied: „Syneesen, Javanen, Arabiërs, Mooren, Turken ende andere natien volk, ydereen bracht van 't gheene men soude mooghen bedecken... Belangende de stad" — zoo luidt de beschrijving van een Nederlander, die haar in 1596 bezocht — „en is in haer selven niet bysonders ende mach by de minste staat in Hollant niet geleeken worden, soe van timmerage, bouwinghe, sterckte als andersins; sy is met een muer, dan seer teer, omsingelt, hebbende poorten sonder eenich yserwerck daeraen te wesen..... haere huysen worden al van hout gemaect ende met cocosblaeden gedeckt... Niettegenstaende is deese stad Bantam de principaelste coopstadt."

Ook de Nederlanders hadden in die stad al heel wat handel gedreven en er bestond reeds een factory van een der Amsterdamsche Compagnien. Pieter Both stichtte thans daar ook een „loge" voor de nieuwe Brabantsche Compagnie. Peper, Bantam's voornaamste exportartikel, was in voldoende voorraad aanwezig, de „Nederland" en de „Nassau" kregen een lading, en de admiraal keerde in 't begin van 1600 naar Nederland terug. Van Caerden in den Archipel voor verdere handelsooperatiën achter latende.

Ook de lotgevallen van Pieter Both in de eerste jaren na zijn bekende wederkomst in Patria zijn onbekend, totdat hij in de laatste dagen van November 1609 opnieuw op het tooneel verschijnt: hij zal nu daarop een hoofdrol spelen."

Over de wijze waarop Both die rol heeft vervuld, zal Prof. Heeres in een volgend artikel spreken.

Indië, zestig jaar geleden.

In de December-aflevering van „De Gids" is onder bestaanden titel een uitvoerig opstel opgenomen, dat aldus wordt ingeleid: „Bij het nazien van familiepapieren, vond ik onlangs brieven door mijn vader Mr. D. M. W. Scheltema (rechterlijk hoofdambtenaar in Indië en later Hoogleeraar te Leiden), in 1849, kort na aankomst op Java als jong rechterlijk ambenaar, in den vorm van een dagboek geschreven aan zijn ouders te Amsterdam. Het ondervolgende verhaal van een reisje in het Semarangsche, daaraan ontleend, heeft wellicht belang voor de kennis van Indië nu zestig jaar geleden. J. B. Scheltema."

Het vlot geschreven artikel leent zich moeielijk voor een overzicht, waarom we er slechts een stukje uit overnemen, dat betrekking heeft op het bezoek door den schrijver aan een vogelnestgrot, op levendige wijze door hem geschilderd.

„Vlak bij de pasangrahan was eene der grotten, waarvan wij niets hadden bespeurd dan een zwart gat in den grond, overschaduwde door geboomte en met een wachthuis op stijlen er naast, daar 's nachts moest worden gewaakt tegen de roovers. Om niet uit te glijden op den glibberigen grond en neder te storten, moesten wij onze vingers in de klei zetten, en zoo kwamen wij te staan op eene ladder en daalden tot wij eene andere glibberige plek bereikten om verder om ellebogen en knieën naar beneden te kruipen, waar eene flambouw het volgende gat aanwees. Zoo klommen wij zes ladders af om te komen op eene diepte van ongeveer tweehonderd voet, waar de grot meer efiën, dus meer begaanbaar werd. Hier lagen wij onder begunstiging van fakkellicht te kijken in eene zwarte diepte en hoorden beneden het gekrijsch van vele zwaluwen, een wonderlijk geruisch...

Een klein kwartier in deze tooverachtige spelonk doordringende, vonden wij in telkens grootere hoeveelheid de zwaluwnesten, waaruit de bouwmeesters met angstig geschreeuw wegluchtten..... De lucht binnen in de grot was wel frisch, maar vochtig, zoodat de fakkels niet goed wilden branden. Vóór wij tot de zon terugkeerden, vermaakten wij ons evenwel, in twee partijen verdeeld, elkander waar te nemen op zoo verren afstand als de kronkelingen van de onderaardsche gang toelieten, omgeven door bont gekleede inlanders en de drupsteenkegels in den rooden gloed der flambouwen. Het had meer van de mise en scène eener roovergeschiedenis, echter en werkelijker op het oog dan de voorstellingen van het vrije bandietenleven, die ik wel eens ten tooneele zag gebracht. Nu voorwaarts om er uit te komen. Wij begroetten met vreugde het blauwachtige licht, dat door een spleet naar binnen drong, en vonden na van haar verstoken te zijn geweest, de zon in de kleuren van al dat ons omringende, veel prachtiger dan ooit te voren."

Eigen Haard.

De heer C. K. Kesler geeft in het jongste Nummer van Eigen Haard eenige bijzonderheden over

de aanvaarding van het Gouverneurschap der kolonie Curaçao, door Mr. Th. J. A. Nuijens. De beschrijving is vergezeld van het portret van den op 16 October jl. in functie getreden gouverneur, en van een kiekje op het Gouvernementshuis te Willemstad op het moment der plechtigheid.

Weekblad voor Indië.

No. 27 van het Weekblad bevat een artikeltje over Ds. Hengeveld (met portret), die dertig jaar het predik-ambt heeft vervuld, waarvan ongeveer 17 jaar in Indië. Behalve door zijn eigenlijke ambtsbezigheden, maakte hij in den loop dier Indische dienstjaren zich ook op andere wijze verdienstelijk. Zoo nam hij o.a. deel aan de oprichting van de Salemba-school; te Malang stichtte hij een begrafenisonderzoek, te Makassar een studiefonds voor Makassaarsche jongens van de Indo-Europeesche gemeente. In 1905 trok hij als veldprediker met de Boni-expeditie mee. Te Soerabaja (zijn tegenwoordige standplaats) is ds. Hengeveld altijd ijverig in de weer. Veel aandacht wijdt hij aan het weeshuis en aan de vereeniging tot hulp- en werkverschaffing, van welke twee lichamen hij voorzitter is. „Moge het ds. Hengeveld gegund zijn nog veel voor de protestantsche kerk en voor de protestantsche gemeente in Indië te verrichten."

Overigens brengt dit Nr. niets, dat op Indië betrekking heeft, behalve dan het begin van een Indisch schetje van A. N. B., getiteld: Landelijk interieur.

De Indische Mercur.

Inhoud van No. 47: De rietsuikerindustrie in de verschillende landen van productie, door H. C. Prinsen Geerligts (III. De Hawaii-eilanden). — Een bedenkelijke maatregel, door A. J. E. Bruinsma. — Rubberscraps, door Dr. A. H. Berkhout. — Tabakszaadbedden, door P. Hondius Jz. — Bij het vertrek van Prof. Dr. M. Treub. — De Aroe-baai en de spoorwegen op Sumatra's Oostkust. — Landbouwvereeniging „Asahan." — Overeenkomst van de Regering met de Ned.-Indische Spoorweg-Maatschappij tot overneming van den spoorweg Batavia-Buitenzorg. — De havenverbetering van Soerabaja. — Rubbercultuur in Brazilië. — Soekaboemische landbouwvereeniging. — Invoer op en uitvoer van Java in 1909. — Kultuurberichten (Een suikerfabriek onder superintendie van het Gouvernement. — De katoenkultuur in Ned.-Indië. — Uitvoer van djatihout uit Nederlandsch-Indië. — Sisalkultuur op Curaçao enz.) — Kleine mededeelingen (Het Nederlandsch-Indische consortorium voor luchtvaart. — Ontwikkeling der Preanger Regentschappen. — Nieuwe belastingen in Suriname, enz.) — Verslagen van Maatschappijen, zoomede de overige vaste wekelijkse rubrieken. Onder de „Personalialia" wordt nog melding gemaakt van de hulde der Deli Plantersvereeniging aan den heer J. van Vollenhoven, afgetreden president van genoemde vereeniging.

Vervolg opgave van bladen, tijdschriften enz., welke nieuw ter lezing zijn gelegd in de Leeszaal Heulstraat 17, Den Haag, die dagelijks, Zon- en Feestdagen uitgezonderd, geopend is van 10 uur voor- tot 6 uur nam.

De Javabode t/m 3 Nov. '09;
De Sumatrapost t/m 4 Nov. '09;
Het Soer. Handelsblad t-m 2 Nov. '09;
De Javasche Courant no. 86 en 87;
Bandera Wolanda no. 42.
Ned.-Ind. Effectenblad no. 43;
De Banier no. 44;
Handelsberichten v/h Min. v. Landb. no. 141;
Kort Verslag Verg. Tweede Kamer S.-G.
Para Prajitna, Javaansch maandblad.
Boemi Poetra, Maleisch weekblad.

Officiële Berichten.

Uit de Javasche Courant van 29 Oct. 1909. No. 86.

Benoemingen, enz.

Civiel Departement.

Verleend: twee jaar verlof aan den houtvester K. C. Jaski; een jaar aan den ontvanger der in- en uitvoerrechten K. P. A. J. van Horek.

Ontslagen: op verzoek eervol de commies te Soerabaja D. H. van der Maaten.

Benoemd: tot predikant te Bonthain H. Volten; tot aspirant-ingenieur B. O. W., F. G. Dumas en J. L. Moens; tot electrotechnisch ambtenaar bij den post- en tel.-dienst T. A. M. L. Theunissen; tot tijdelijk inspecteur van financiën B. Hulshoff; tot secretaris der residentie Oostkust van Sumatra L. H. W. van Sandick; tot 3en commies bij het Dep. van O. E. en N., P. J. Beerhorst; tot directeur bij de te openen ambachtsschool voor Inlanders te Batavia: T. W. Groot; te Soerabaja L. Korhals; tot houtvester H. C. Praasterink.

Tijdelijk gesteld: ter beschikking van den Dir. van O. E. en N., Mr. K. Witsen.

Benoemd: tot patih van de districten Menes enz. (Bantam), Mas Astra Widjaja; tot regent van Ganiarang (Celebes), Pasarie Patta Tanra; tot controleur in Madioen B. J. Swart; in Atjeh M. C. Roos van Raadhoven.

Ontslagen: op verzoek eervol de wedana van Tjambangoenin Mas Martapoera; de ass.-wedana van Panekan, Mas Notosentiko; de patih van Menes enz. Raden Soeria.

Benoemd: tot onderwijzer 3e kl. P. de Jong te Batavia, P. de Haan, te Rangkasbitoeng, J. Vreeken te Toeban en C. Sijbrandi te Temanggoeng; tot architect B. O. W., H. G. Burkunk.

Militair Departement.

Geplaatst: met ingang van den datum van zijn aankomst in Ned.-Indië bij den generalen staf, de luitenant-generaal G. C. E. van Daalen, wordende hij tevens benoemd tot chef van dien staf.

Benoemd: op het bureau van het Dep. van O., tot 1en commies C. V. Theele; tot 2en id., F. N. Siegers; tot 3en id., N. O. Perretz.

Extra-Bijvoegsel: Maandrapport nopens den stand der voedingsmiddelen op Java en Madoera, opge maakt onder ultimo September 1909.

Uit de Javasche Courant van 2 Nov. 1909. No. 87.

Benoemingen enz.

Civiel Departement.

Verleend: een jaar verlof aan den leeraar te Batavia L. Elsbach; de hoofdingenieur B. O. W., J. Th. P. J. Straatman aan den machinist bij de zoutfabrieken J. E. Vetter.

Ontslagen: op verzoek eervol de klerk te Soerabaja E. L. Werner; de id. Mej. C. P. Gerson Sr., thans mevr. Polak; de verpleegster te Buitenzorg Mej. C. Buijs; de opzichter bij de S.S. op Java C. L. C. F. Sommers en de id. B. O. W., J. Neisingh.

Gesteld: ter beschikking van den Dir. van Fin., A. J. C. Hoeflake; van den Dir. van Gouv. bedrijven J. R. Falk.

Bepaald: dat aan het detachement ter verkenning van het stroomgebied der Mamberamo enz. wordt toegevoegd Dr. J. K. van Gelder.

Benoemd: tot lid van den R. v. J. te Semarang Mr. J. G. J. Oetgens van Waveren Pancras Clifford; tot 2en commies bij de weeskamer te Batavia Mej. L. Maarschalk; tot veerts bij den burgerl. dienst J. H. Zipp; tot hoofdinspecteur chef van de administratie der in- en uitvoerrechten Mr. J. Paulus; bij het Dep. van Landbouw: tot tijdelijk 1en commies Th. de Hoog; 2en W. M. Fikenscher; 3en G. F. Jansen en J. Beisser; bij de gouv. pandhuizen: tot administrateur 3e kl. J. R. L. Boers en N. B. Coenraad; tot controleur in Djambi H. F. van Os; tot en klerk S. Jacob, C. Ph. L. W. Wijnhamer en A. A. Bastiaans.

Militair Departement.

Verleend: een jaar verlof aan den 1en luitenant der inf. J. H. A. Polack; zes maanden aan den onderluitenant J. Voorwerk.

Geplaatst: te Batavia de majoor der artillerie H. R. Mac Gillavry.

Overgeplaatst: bij het 3e bataljon de majoor der inf. P. A. Mollinger; bij het 3e depôt-bataljon de 1e luit. J. C. Brasser; naar Batavia de kapitein J. H. I. le Cocq d'Armandville.

Geplaatst: te Batavia, de off. van gezondh. H. A. Neeb en A. H. Garer; te Tjimahi de idem Dr. P. v. Andel; te Batavia de mil. apotheker G. A. Blits en de 2e luit. der art. B. I. Wolff; bij het 7e bat. de 2e luit. L. H. F. van Driel; bij het 2e de idem K. C. W. Rotteveel; bij het 16e de idem P. H. Wijshijer.

Lijst van aangekomen en vertrokken Passagiers uit en naar de Indiën.

Passagierslijst van het stoomschip Prins der Nederlanden; gezagvoerder P. Koningstein; van Amsterdam naar West-Indië via Madeira, op 26 November 1909.

Mevr. Green en dochter; Dr. F. T. Vredenburg—Engelenburg; Dr. A. E. Samson; J. H. J. Hamelberg en echtg.; H. Wirix; mej. G. Slijper; L. C. Leefmans; C. E. H. A. Brouwer; E. Dränger; R. W. Boissevain; J. W. M. Strang; C. W. M. Hirschman; J. Merco.

Passagierslijst van het stoomschip Prins Willem IV; gezagvoerder P. C. van der Graaf; van West-Indië naar Amsterdam.

Mevr. M. C. Michelsen en dochter; mej. C. Spronk; mej. S. W. Spronk; eerv. heer Servatius; mej. N. E. ten Broeke; H. Pieterse; D. van Seuren.

Witte Goederen.

Uitzetten voor Nederland en Koloniën

voor Heeren, Dames en Kinderen.

Magazijn
Het Anker,
49 Veenestraat,
27 Heulstraat
Den Haag

Vraag
en
Prijsopgaaf
Ziektzending.

Levensverzek. Mij. Arnhem.

Maatsch. Kap. Eén millioen gulden (volteekend).

Bijkantoor te 's-Gravenhage: Kettingstraat 23,

Directeur W. J. FONTEIN.

Bijkantoor te Batavia: Kali Besar,

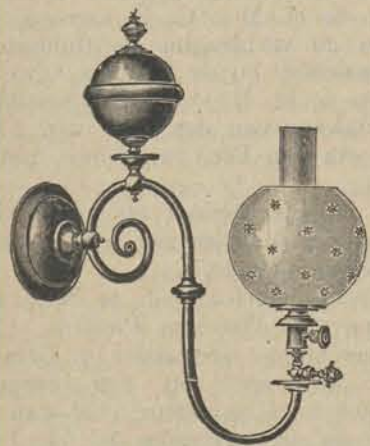
Directeur: J. WILDEMAN.

St. Nicolaasgebak. Zeer fijn van smaak.

Electrische Bakkerij CARELS

PIET HEINSTRAT 66 - TELEPHOON 6286 - NOORDEINDE 21

Over de werking van Gasoline-Lampen.

Een der voornaamste wenschen van naar de tropen terugkeerende Europeesche verlofgangers is zich te kunnen voorzien van kunstlichtbronnen, die het prachtige Europeesche kunstlicht zooveel mogelijk nabij komen. Is in Indie, tenminste op Java, het Europeesche comfort in vele opzichten verkregen, de toestand is daar nog niet zoo als hier in Holland, waar de meeste plaatsen gasfabrieken, ja zelfs velen centrales hebben, voor de levering van electrisch licht. Wel heeft men op de hoofdplaatsen electrisch licht en is men soms door nabijheid van fabrieken in staat electrisch licht te verkrijgen. De overgroote meerderheid echter moet zich des avonds behelpen met petroleum licht, dat in de meeste opzichten geen vergelijking kan doorstaan met het schitterende Europeesche gasgloeilicht. In de laatste jaren is hierin echter een verandering gekomen. De uitvinding van de GASOLINE-LAMPEN stelt ook hen, die niet in de nabijheid van gasfabrieken wonen in de gelegenheid zich van kunstlicht te voorzien, dat in lichtsterkte het Europeesch gasgloeilicht geheel nabij komt.

Wij laten hieronder een korte omschrijving volgen van de werking van deze lampen. In het algemeen bevindt zich boven aan een gasoline-lamp een koperen of bronzen reservoir, welk reservoir men op bovenstaande gravure zeer duidelijk ziet voorgesteld. Dit reservoir wordt gevuld met „gasoline”, een lichte benzine. Deze gasoline wordt uit het reservoir door een pijp eerst benedenwaarts gevoerd en daarna door een kromming opwaarts. Het reservoir wordt zoo hoog mogelijk gesteld om voldoende opwaartschen druk te verkrijgen. Onmiddellijk na de opwaartsche kromming bevindt zich aan de pijp een kraan, die door meer of mindere uitschroefing den toevoer der gasoline regelt. Meestentijds wordt deze kraan opengelaten en alleen gesloten, wanneer men de bovenlamp met brander, ter schoonmaking, afneemt. Na deze kraan gepasseerd te zijn komt de gasoline in een buis, waarin zich een katoenen pit bevindt, die tweerlei doel heeft, ten eerste om de gasoline te reinigen, ten tweede om den te sterken opwaartschen druk eenigszins te remmen. Is de gasoline ook deze buis gepasseerd, dan komt zij vervolgens weer aan een kraan, die overeenkomt met de gewone gaskraan aan onze gaslampen. Is deze open, dan verleent zij de gasoline toegang tot een reservoir, dat slechts van boven een zeer nauwe opening heeft, zoodat dus de gasoline met een fijne straal opwaarts spuit in een ander (het laatste) reservoir. Dit reservoir, benevens een daarop gesteld ijzeren staafje, is vooraf door spiritusverbranding verwarmd, zoodat de gasoline tot benzinedamp overgaat en als zoodanig, evenals in onze gasgloeilicht branders, door fijne gaatjes ontsnapt, zich met lucht vermengt en een uitstekend brandbaar gas vormt.

Een volgende keer zullen wij U een doorsnee-teekening doen aanschouwen van zulk een gasoline brander. Gasoline lampen zijn in allerlei vormen verkrijgbaar bij de

Agentuur en Handel Maatschappij

voorheen VAN WELY en MORET.

Bazarstraat 50 's-Gravenhage. — Willemskade Soerabaya.

Bezoekt de showrooms dier Maatschappij, waar gij verschillende modellen tentoongesteld ziet, benevens een model gasolinelamp, die op een ander principe berust en die wij U een andermaal zullen beschrijven.

Martin Schiff,

Hoogstraat 36.

TELEFOON No. 1601.

Gummi- Mantels

van af **f15.**

FIRMA OFFERHAUS & DE WAARD.

(Apoth. ass. N. W.)

Magazijn van Verband- en Ziekenverplegings-Artikelen.

BINNEN- EN BUITENLANDSCHE GENEESMIDDELEN ENZ.

DEPÔT VAN SUEZTHEE.

Geneeskrachtige Wateren & Eau de Colognes.

Copernicusplein 16 hoek Valkenboschlaan,

Telefoon 4353.

DEN HAAG.

OBAT OOM JAN tegen verkoudheid.

VACANT

VACANT.

EXPORT.

WEEKBLAD
TOT BEVORDERING DER BELANGEN
VAN DEN NEDERLANDSCHEN EXPORT.

Abonnement per jaar:

Nederland . . . . . f 2.50.

Ned-Indië . . . . . f 3.50.

Proefnummers 25 cents.

Uitgave:

STEENMEIJER & Co.,
AMSTERDAM.

Gouden Medaille.

Paris 1907

Internationale Tentoonstelling Hygiëne.

Haargroeimiddelen

merk „CRINOFLOOR”

zijn de middelen waarvan men het meest succes kan verwachten. Men vrage ter overtuiging daarvan aan, de vele attesten van herstelden, welke gaarne op aanvraag franco thuis worden gezonden. Mondeling of schriftelijk ADVIES KOSTELOOS.

C. ROMEIJN, Haarkundige, Spui 25, Den Haag.

Eenig eigenaar.

CONDITIE BILLIJK. - NAMAAK VERBODEN

Succes bijna altijd zeker.